

Domarrådet informerar gällande tävlingar på får.

(uppdaterad 2023-08-16)

Domarrådet har tillsammans med domare och aspiranter beslutat att anta ett internationellt synsätt på våra fårtävlingar. Beslutet togs vid domarkonferensen i maj 2004. Regelboken gäller som tidigare. Det är endast tolkningen som har ändrats något.

Domarrådet vill här förklara och tydliggöra för alla vallhundsintresserade, domare, tävlande, uppfödare mfl målet och syftet med vår tävlingsverksamhet.

Alla tävlingsresultat är mer eller mindre betydelsefulla för vår avel, i syfte att bibehålla och förbättra rasens kvalitet som arbetshund till gagn för vårt lantbruk. Det är också av stor vikt för vallhundsklubben att sprida kunskapen och traditionen vidare gällande en förebildlig användning av arbetande vallhundar.

Ur SVaKs regelbok

"Vallhundstävlingar består av ett antal olika moment som testar hundens förmåga att i samarbete med föraren, hantera djur effektivt och med ett minimum av stress. Detta ska ske inom en föreskriven tid, Varje moment ska ses som en uppgift som ekipaget är satt att lösa. ”

Syfte, mål och utförande

De olika momenten på våra tävlingar speglar de arbetsuppgifter som är viktiga för att rasen ska bibehålla sin kvalitet, dessa moment är samma i hela border collie världen, förutom försningen som är unik för Sverige vad gäller tävlingsmoment. Momenten är utvalda att dels spegla de dagliga arbetsuppgifter en vallhund kan ställas inför. Momenten är även utvalda så att vi testar av att rasen håller den kvalitet som djurägare är i behov av.

De flesta vallhundstävlingar består i att hunden i regel arbetar på mindre flockar (4-5 djur). Detta är endast i syfte att det ska gå att genomföra tävlingar med ett stort antal startande. Ur bedömningssynpunkt ska man alltid hålla i minnet att det är en större flock som hunden och herden arbetar med.

Vårt sätt att förstå oss på vad hundarnas ursprungliga arbetsuppgifter är har förändrats genom åren och genom att blicka tillbaka på rasens ursprung och historia kan vi hitta målet och syftet med dagens tävlingar.

Border collien är en ras av osedvanlig anpassningsförmåga, det är därför som den är spridd över stora delar av världen och till stor gagn i djurhanteringen världen över. Rasens ursprungliga arbetsuppgifter består i att hämta, förflytta och hantera djur. Dessa uppgifter har sedan delats upp i olika moment för att vi tydligt ska kunna testa att rasen och förarna håller måttet. På detta vis är vi säkra på att vi även har fungerande vallhundar och herdar i framtiden.

I rasens hemland har de olika moment vi ser på våra tävlingsbanor idag utformats helt ur ett praktiskt perspektiv. De olika uppgifter som hunden och föraren kan möta på en tävling symboliserar detta. Syftet med rasen är att den ska kunna söka sig ut i vida bågar utan att skrämma djuren (utgång) för att på så vis få djuren att dra sig in mot mitten på det område man har skickat hunden att söka av. När hunden har nått längst bort på området ska den ta kontroll över djuren den möter på ett lugnt och stadigt sätt (upptag), djuren drivs sedan i riktning mot föraren (framdrivning). När fåren är vid föraren ska de flyttas (drivning) till en punkt, tex en hanteringsanläggning (fålla). Momentet delning är till för att hunden och herden ska visa sin förmåga att få tag i och kontrollera specificerade djur. Den praktiska aspekten i detta moment är att vi i dagligt arbete på större flockar ska kunna se om herden och hunden är

kapabla att tex skilja av djur från en större flock. Anledningen att göra detta kan tex vara sjukdom på något djur.

En svårighet och utveckling som tillkommit i vår tävlingsverksamhet på senare år är dubbelhämtningar. I de områden där rasen har sitt ursprung är arealerna mycket stora har detta varit praxis sedan rasen tog form för över hundra år sedan. På riktigt stora arealer är det omöjligt att hundarna finner alla djur med bara en utgång. Att kunna skicka tillbaka hunden efter en första hämtning är mycket användbart för alla djurägare med kuperade marker och ett större djurantal. Detta moment testar hundens styrbarhet och förmåga att "glömma" redan hämtade djur för att ge sej ut att söka av andra delar av markerna där man jobbar.

Nedan följer en beskrivning och en praktisk förklaring av de olika momenten samt även beteenden som ses inkorrekt och därför kan rendera avdrag gentemot idealet.

Det är på vilket sätt som arbetet utförs som verkligen räknas, men naturligtvis blir det avdrag för en missad grind eller dylikt.

Det är domarens praktiska erfarenhet av bruk av vallhundar och på det vis han/hon uppfattar varje situation på banan som ligger till grund för hur allvarliga felen som de olika ekipagen gör sig skyldiga till som ligger till grund för de avdrag domaren gör.

Både hunden och föraren kan vara orsaken till de avdrag som domaren gör.

Domaren kan aldrig straffa ett ekipage för omständigheter som inte hunden eller föraren kan råda över.

Hämtning.

Anledningen till att en så stor del av poängen ligger i hämtningen är att detta ur rasens synpunkt anses mycket väsentligt.

Hämtningen är uppdelad i tre olika delar. Utgång, upptag och framdrivning.

Utgång.

Hunden ska på förarens kommando genom ett effektivt vägval, snabbt och målmedvetet förflytta sig till balanspunkten av djuren, utan att vare sig tappa kontakten eller kontrollen av dem och samtidigt inte störa dem på sin väg till att nå balanspunkten.

Föraren ska stå vid startstolpen när hunden skickas och hunden ska stå nära föraren, högst en stavlängd ifrån

Föraren måste stå kvar vid startstolpen under hela hämtningen. (Dessutom under hela frändrivningen i IK 2, CK)

Stödkommandon under utgången medför små avdrag för varje kommando som hunden ges. I övrigt är det fri kommendering över banan.

Om hunden korsar banans mittlinje under utgången är detta ett grovt fel. Hänsyn kan tas till när och var hunden korsar sin utgång.

Om hunden stannar i utgången innan den nått balanspunkten är detta ett fel som medför avdrag.

Om hunden går förbi balanspunkten medför detta också avdrag. (OBS! Balanspunkten är inte alltid kl 12.00 i förhållande till föraren)

Om hunden stör fåren så att de flyttar sig från sin ursprungsplats ska hunden så fort som möjligt på ett praktiskt sätt ta in fåren på den ursprungliga korrekta linjen.

Om fåren flyttar sig när hunden är på väg ut, utan att det är hundens fel ska fåren tas den raka vägen mot och genom grindarna.

Upptag.

Hunden ska på ett lugnt och stadigt sätt möta fåren. Det viktigaste med upptaget är att ta kontroll över fåren i rätt riktning mot föraren eller hämtningsgrinden, på ett lugnt och bestämt sätt.

Om hunden gör ett långsamt segt upptag görs avdrag.

Om hunden startar djuren häftigt görs avdrag.

Om djuren startar i fel riktning görs avdrag

Upptaget är genomfört när hunden har startat fåren i någon riktning.

Framdrivning.

En perfekt framdrivning sker i ett stadigt och effektivt tempo på den tänkta linjen. Flocken ska vara väl samlad. Den raka linjen går via en grindgenomgång som kan vara rakt mot föraren eller vinklad, s k sned framdrivning. Flocken drivs slutligen runt föraren/startstolpen/rundningsmärket och riktas mot följande grindgenomgång.

Om hunden cirklar runt fåren är detta ett grovt fel. Anledningen till att detta fel anses så grovt är att det inte är speciellt praktiskt om hunden springer rundor runt en stor flock djur och på så vis både stör djuren i onödan och även förändrar flödes riktning och tempo på ett negativt sätt i det dagliga arbetet.

Om hunden springer upp framför djuren och stoppar dom är detta ett allvarligt fel.

Avvikelser från ideal linjen medför avdrag.

För högt eller för lågt tempo kan medföra avdrag beroende på omständigheterna.

Om hunden mer eller mindre jagar fram djuren är detta ett grovt fel, djuren ska hanteras artigt av både förare och hund runt hela banan.

Om djuren inte går runt föraren eller går fel väg runt föraren/startstolpen diskvalificeras ekipaget i IK2/CK (såvida inte föraren korrigerar till rätt väg innan frändrivning/fösningen påbörjas. Då ges avdrag).

I IK1 görs avdrag och föraren måste göra om rundningen rätt väg.

Om en korrekt rundning ej sker diskas ekipaget.

OBS! Om rundningsmärke används framför föraren och rundningen sker på fel sida görs avdrag som vid missad grind.

Framdrivningen är avslutad när djuren passerat startstolpens/ rundningsmärkets baksida och djuren vänts upp i frändrivningens/fösningens riktning

Dubbelhämtning

Hundens ska hämta två flockar som står utställda på olika platser på tävlingsbanan.

Symboliserar det som tidigare sagts när det i praktiskt arbete krävs att hunden ska kunna ”släppa” den flock den arbetar med för att vända om och på förarens order hämta fler djur.

Föraren står vid startstolpen under hela dubbelhämtet.

Domaren och arrangören i samråd bestämmer åt vilket håll den första utgången ska göras.

Höger eller vänster. Djuren drivs den kortaste vägen till och igenom framdrivningsgrinden.

Första hämtet är klart när djuren avlämnas vid turn-backstolpen som är placerad ca 20 meter framför framdrivningsgrinden från föraren sett. Hunden ska vändas i närområdet av fåren.

Den andra utgången ska vara i motsatt riktning mot den första utgången. . Ex vis om den första utgången är åt vänster ska den andra utgången vara åt höger. Den andra flocken drivs rakaste och kortaste vägen till och igenom framdrivningsgrinden.

När flockarna är i jämnhöjd med varandra återsamlas de på framdrivningslinjen och drivs sedan samlade till och runt föraren/startstolpen/rundningsmärket och riktas mot efterföljande grindgenomgång.

Idealen vad gäller utgång, upptag och framdrivning är samma som vid vanlig hämtning. Avdrag ges enligt samma ram som vid vanlig hämtning. Vid tillbakavändandet av hunden får föraren ge ett kommando utan avdrag för tillbakasändandet (Look back) av hunden. Fler kommandon utöver detta ger avdrag.

Avdrag ges om hunden på andra utgången skär linjen mellan ”stolpen” och flock nr 2.

Fråndrivning / Fösning.

En bra fråndrivning/fösning går i ett stadigt effektivt tempo på den tänkta raka linjen från startstolpen och genom grindarna på det håll som banskissen visar. Hunden ska driva djuren på ett målmedvetet och effektivt sätt. Naturligtvis med sedvanlig god djurhantering. I praktiskt arbete används momentet för att spara herdens steg. Hunden ska själv, på kommando från föraren, kunna förflytta djuren från en punkt till en annan. Vid fösning (IK 1) skall föraren befinna sig i sådan position att han/hon inte påverkar djuren.

Rimligt snäva svängar ska eftersträvas. Hundens och förarens attityd att utföra uppgiften enligt idealet tas i beaktning.

Om hunden skulle cirkla eller springa framför fåren och stoppa dem gäller samma som under framdrivningen.

Om djuren "fastnar" runt föraren och föraren skulle hjälpa hunden att få igång fåren på något vis görs avdrag.

På ingen del av banan får föraren driva på fåren, det medför avdrag.

Linjeavvikelser medför avdrag.

Om fåren går förbi grindarnas förlängning anses detta som en missad grind, så föraren bör inte ta tillbaka fåren och prova igen. Då riskerar föraren att drabbas av ytterligare avdrag.

Om fåren efter grindgenomgång blir tillbakavända genom grindhålet igen ges avdrag lika som för en missad grind

Avdrag ges om hunden vid upprepade tillfällen tittar tillbaka mot föraren och därmed tappar koncentrationen.

Avdrag ges om hunden kallas tillbaka mot föraren och därmed släpper koncentrationen på djuren.

Avdrag ges om hunden ej arbetar målmedvetet

Om fråndrivningen/fösningen är så dålig att inga poäng finns kvar diskvalificeras ekipaget.

Fösningen i IK 1 är avslutad när alla fåren kommit in i delningsringen

Fråndrivningen i IK 2 och CK är avslutad när alla fåren är i delningsringen.

Delning

Det är hunden som ska driva fåren in i delningsringen. Föraren får inte gå in i ringen före första fåret har gått in i ringen.

Vid IK1 ges poängavdrag och vid IK2 blir ekipaget diskvalificerat om så sker.

Delning innebär manövrering av djuren på ett djuretiskt och praktiskt sätt i delningsringen. Hunden och föraren ska uppnå den bästa positionen för att utföra den medvetna delningen av de får som är specificerade. När luckan är skapad ska hunden komma in och kontrollera de får som föraren menat att dela av. Hunden måste ha kontroll över de avdelade fåren innan delningen kan anses godkänd. När delningen är avslutad ska hunden samla ihop fåren på ett praktiskt och arbetsmässigt sätt.

Föraren skapar luckan tillsammans med hunden. När hunden har blivit kommenderad att komma in i luckan är det hunden som ska göra hela arbetet och visa sin förmåga att kontrollera de specificerade fåren.

Den största hjälpen föraren kan ge sin hund är att hålla sig ur vägen och ge hunden utrymme att visa sin förmåga att kontrollera fåren.

Hunden måste komma in i luckan och vända sig mot rätt flock medan alla djur är kvar i ringen. Själva kontrollen kan ske inne i eller utanför ringen.

Avdrag ges för flera försök. Avdrag ges för missat försök

Om föraren använder sin stav för att klyva/ skrämman isär djuren ges avdrag.

Om föraren kastar sej mot djuren för att skapa en lucka ges avdrag.

Om föraren börjar hoppa och stampa kraftigt ges avdrag.

Om föraren låter hunden pressa djuren förbi sig ges avdrag.

Om föraren går igenom fårflocken när han/hon arbetar för att skapa en lucka ges avdrag.

Om hunden inte kommer hela vägen in i luckan utan försöker balansera djuren från sidan ges avdrag.

Om föraren börjar gå mot fåren innan hunden är inne i luckan ges avdrag.

Om föraren går in i luckan för att skapa en större lucka ges avdrag.

Om föraren driver iväg djuren ges avdrag

Om djur går utanför ringen ges avdrag

Om hunden tar fel flock ges kraftiga avdrag/ får momentet göras om

Om hunden först tar fel flock men sedan byter till rätt flock ges avdrag

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Efter delningen kan fåren återsamlas där det ger bäst flyt för nästa moment.

Fällan (eller eventuellt annat moment) börjar bedömas efter återsamlingen

Det är upp till domaren att bestämma huruvida den tävlande själv ska avgöra när han/ hon anser sin delning vara klar, eller om domaren säger till när den är godkänd.

Singling

Singling innebär manövrering av ett (1) djur på ett djuretiskt och praktiskt sätt.

Lika momentet delning vad gäller utförande och avdrag.

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Sortering

Det är viktigt att momentet utförs på ett arbetsmässigt praktiskt sätt. Lugnt och metodiskt.

Mycket praktiskt och tidsbesparande moment i den dagliga hanteringen när herden vill skilja ut specifika djur från en stor flock. Ex vis vissa djur som ska behandlas, klippas eller dylikt.

Det är de omärkta djuren som ska sorteras bort från de märkta. Idealet är att hunden håller en sida och föraren håller den andra sidan. Dessa två ska fungera likt två väggar där djuren sorteras ut mellan de båda. Hund och förare ska släppa förbi omärkta djur och hålla kvar märkta djur så att det i slutändan finns en grupp med bara märkta djur.

Om ett märkt djur kommer in i gruppen omärkta måste man börja om från början. Hunden ska ha sitt fokus på gruppen med märkta djur

Avdrag ges om förare/hund klipper av flocken(liket en traditionell delning) under

sorteringsarbetet. Det är endast vid den allra första uppdelningen av flocken, innan själva sorteringsarbetet börjar, som det är tillåtet med en mer traditionell delningslik delning

Avdrag ges om flocken med markerade djur går utanför ringen

Avdrag ges om djur som hunden arbetar på går utanför ringen(avser inte de bortsorterade djuren)

Avdrag ges om hund och förare byter sida.

Fållan.

Symboliserar i praktiskt arbete där djuren ska drivas in i en hanteringsfålla, ett fårhus eller dylikt

Föraren ska stå vid grinden/repet. Hunden ska göra den största delen av arbetet vid fållan.

Om föraren lämnar grinden/ repet och det området ges avdrag

Om föraren motar/driver på djuren för att "parkera" dem innan fållan ges avdrag. Här kan föraren flytta upp hunden på sidan av djuren och på så vis få djuren att stanna till.

Om djuren går runt fållan ges avdrag.

Om fåren går ner på sidan av fållan ges avdrag.

Om fåren går ner bakom fållan men tas tillbaka samma väg som de gick förbi fållan ges mindre avdrag än om de gick runt fållan.

Föraren får ej själv vidröra fåren eller trycka in dem med grinden. Detta kan medföra diskning

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Öppen fålla. (Fålla utan grind)

Består av en fålla utan stängningsgrind. Kan i praktiskt arbete hänföras till t ex när djuren ska lastas in i en vagn.

Föraren väljer vid vilken sida han/hon vill stå och ska sedan stanna där men får röra sig fritt på sin sida, vid ytterändan, av fållan. Ekipaget samarbetar för att få in djuren i fållan men det är hunden som ska göra det största arbetet.

Om föraren motar/ driver djuren för att parkera dem innan fållan ges avdrag

Om djuren går runt fållan ges avdrag

Om djuren går ner på sidan om fållan ges avdrag

Om djuren går ner bakom fållan men tas tillbaka samma väg som de gick förbi fållan ges mindre avdrag än om de gått runt fållan

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Rännan

Rännan består av grindar uppställda parallellt så att en ränna bildas där djuren passerar igenom. Denna kan liknas vid en gång i en hanteringsanläggning eller dylikt och ska åskådliggöra det praktiska arbetet vid en sådan. Föraren väljer vilken sida av rännan han/hon vill stå vid och ska sedan stanna där men får röra sig vid ytterändan på den sidan. Ekipaget ska samarbeta för att få djuren in i rännan men det är hunden som ska göra största arbetet. Hunden ska driva djuren genom rännan. Föraren ska stå kvar vid rännans ytterände tills sista djuren passerat änden.

Om föraren motar/driver på djuren för att parkera dem innan rännan ges avdrag

Om djuren går runt rännan ges avdrag

Om djuren går ner på sidan av rännan ges avdrag

Om föraren byter sida ges avdrag.

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Malteserkors

Består av 8 grindar uppställda 2 och 2 i vinkel så att ett kors bildas i mitten. Genomgångarna (rännorna) ska vara raka. Används oftast då djuren på någon tävlingsplats är mycket svårdelade och man därför behöver ett ersättningsmoment.

Korset bedöms i två delar med vardera 10 poäng. Domaren bestämmer vilken sida om ingången som föraren ska stå vid på första genomgången. Föraren får hjälpa till på sin sida om öppningen och hunden ska arbeta på sin sida. Alla får ska gå rakt genom rännan. När fåren gått igenom ränna 1 skickas hunden runt om föraren för att så fort som möjligt vända fåren mot nästa ränna. När hunden skickas runt för att vända fåren går föraren i motsatt riktning. När alla fåren gått igenom ränna 2 är momentet slut.

Avdrag ges om fåren går förbi och runt korset. Alla djur måste tillsammans gå rakt igenom ränna 1 för att man ska få fortsätta till ränna 2.

Avdrag ges om föraren arbetar på hundens sida. Avdrag ges om föraren byter sida.

Om ekipaget förverkat alla poäng ges poäng slut.

Generellt.

I nästan alla fall av bitningar blir hunden diskad, även fall där hunden kastar sig på eller genom flocken.

All form av aggressivitet gentemot djuren medför diskning.

Undantag är om djuren anfaller hunden, då får hunden naturligtvis försvara sig men den får aldrig gå efter djuren när den gjort sin markering.

Om hunden kommer/ kallas tillbaka till föraren under momentet utgång blir ekipaget diskat. Andra saker som kan vara orsaker till avdrag.

Om hunden inte svarar på kommandon och därmed inte ändrar ett felaktigt beteende

Om hunden kallas in mot föraren så att den tappar koncentrationen på djuren.

Om hunden tittar på föraren vid upprepade tillfällen så att den inte är koncentrerad på djuren.

Om hunden under någon del av banan kallas tillbaka hela vägen till föraren blir ekipaget diskat.

Om hunden arbetar utan flyt och blir väldigt överstyrd kan avdrag göras (inget koncentrerat arbete, ineffektivt)

Om hunden tvingas till/är passiv och föraren övertar del av hundens arbete.

Om djuren under någon del av banan utsätts för dålig djurhantering diskvalificeras ekipaget.

Omstart.

Domaren kan avbryta ett ekipage när som helst under deras runda och tilldela en omstart om domaren anser att omständigheterna medför detta. Omstarten börjar där den ursprungliga rundan avbröts och uppnådda poäng fram till den punkt där rundan avbröts kvarstår. Om en omstart tilldelas på grund av fel antal djur i den tilldelade flocken eller att fåren inte är korrekt märkta eller att något eller några av fåren i den tilldelade flocken inte är sund nog att gå banan, ska domaren bestämma om omstarten ska vara helt från början eller från en annan punkt på banan. Om det beslutas att omstarten tilldelas från en annan punkt än startpunkten ska de uppnådda poängen fram till omstartspunkten kvarstå.

Helheten

Den praktiska förmågan hos hunden och föraren att utföra den förutbestämda uppgiften är det som ligger till grund för domaren i dennes bedömning. Det är av vikt att den tävlande visar upp sitt och hundens kunnande på ett sätt som inte försätter domaren i situationer av tvivel. Med detta synsätt har alla inblandade parter ett ansvar för att arbetet och bedömningen av arbetet går så korrekt till som möjligt.

Notering: Den här skriften gäller färtävlingar. Vad gäller VP (som är ett prov) läggs största vikt vid hundens målmedvetna, effektiva arbete i väl avvägt tempo, kombinerat med god djurhantering, framför det tekniska utförandet. Se Svaks regelbok

Uppdaterad 2023-08-16 (Från domarrådets skrift 2017-02-21)
Lisbeth Iller Jonsson